

ÖMER FARUK
ÇOLAK*

KRİZE GİRMEMEYE ADAY ÜLKE RUSYA

2012'ye gireli iki hafta oldu. Dünya ekonomisine ilişkin yeni yorumlar ve tahminler arka arkaya gelmeye başladı. Son olarak, 18 Ocak'ta Dünya Bankası raporu yayınlandı. Bundan önce de, IMF Başkanı Lagarde, 2012'ye ilişkin ciddi korkular taşıyan açıklamalarda bulunmuştu.

Bu arada, birden bire Çin ve Rusya konuşulmaya başladı. Elde sağlam veriler olmasa da, özellikle kredi genişlemesi ve gayrimenkul sektöründeki büyüme, Çin ekonomisi için kırılganlıkların başında geliyor. Çin üzerine çok sayıda yazı yazıldı. Biz de, *İktisat ve Toplum* dergisinin Kasım sayısında, Yılmaz Akyüz hocanın yazısı ile bu yazına katkı vermiş olduk.

Ben de, hazır Çin ekonomisi dergide ele alınmış iken, devamını getirelim düşüncesi ile, bu sayıda Rusya Federasyonu ekonomisini kriz bağlamında irdelemek istedim. Ortaya da böyle bir yazı çıktı.

Bana, bu yazı ile Rusya'yı da mı krizin içine çekiyorsunuz diye sorduğunuzu duyar gibi oluyorum. Niyet elbette bu değil; fakat sinyaller güçlü. Rusya'yı kriz noktasına taşıyan olgu, ekonomisindeki üretimi adeta tek sektöre yıkmasından kaynaklanıyor. Ekonomideki bu yapısal bozukluğa, bizim yazılı ve görsel basınımızın hayranlıkla izlediği Putin-Medvedev ikilisinin izlediği politikalar ile gelindi.

Rusya'nın temel makroekonomik göstergelerine baktığımızda, çıplak gözle işler yolunda gidiyor diyebiliriz. Hatta Rusya'nın, AB ve ABD ekonomileri büyüme sancıları çekerken görece olarak hızlı büyüyen bir ülke olduğunu da söyleyebiliriz. Ancak biraz derinlere indiğimizde, ekonomisinin içinde ciddi sorunlar barındırdığını görmekteyiz.

Rusya ekonomisinin en belirgin özelliği, büyümenin petrol ve doğalgaza dayanmasıdır. Nitekim petrol fiyatlarının yükseldiği dönemde elde edi-

len petrol geliri nedeni ile Rusya hızlı büyüyor.

Nitekim petrol fiyatlarının düştüğü 2009'da, Rusya, dünya ortalamasının üstünde, %7,8 küçüldü. Bu yılın Rusya için özelliği, petrol fiyatlarının varil başına 61,5 dolara kadar gerilemiş olmasıdır. Petrol fiyatlarının varil başına 79,5 dolara yükseldiği 2010 yılında, Rusya ekonomisi %4,0 büyüdü. Yine varil başına petrol fiyatlarının 111,0 dolar olduğu 2011 yılında, Rusya ilk çeyrekte %4,3, ikinci çeyrekte %3,4 büyüdü. Kısacası, Rusya ekonomisinin geleceği neredeyse tek bir sektöre bağlanmış durumda.

Rusya'daki diğer sektörlerde ise, gelişme kısa vadeli sermaye hareketlerine dayalı. Küresel krizin başlaması ile birlikte, Rusya'ya sermaye akışı da kesildi. Hatta ülkeden sermaye çıkışı başladı. 2008 yılında 133,9 milyar dolar sermaye çıkışı oldu ve bu eğilim halen devam ediyor. 2009 yılında 56,9 milyar dolar, 2010 yılında 35,3 milyar dolar, 2011 yılının ilk çeyreğinde 31,2 milyar dolar ve yılın

ikinci çeyreğinde 21,3 milyar dolarlık sermaye çıkışı oldu. Kısaca ifade edersek, sermaye Rusya'dan kaçıyor. Üstelik Rusya 2011 yılının ilk çeyreğinde 57,6 milyar dolar cari fazla vermesine rağmen, sermaye kaçışı devam ediyor.

İşte bu durum, Rusya için tehlike çanlarının çalmasına neden oluyor. Bir ülkeden sermaye kaçışını, deprem öncesi hayvanların ahırlarından kaçmak istemesine benzetebiliriz. Eğer hayvanlar ahırdan kurtulamazlar ise depremde öleceklerini bilirler. Sahiplerinin kendilerini beslemiş, büyütmiş olduğu kaygısını hiç taşımadan kaçarlar. Uluslararası sermaye de, o güne değin elde ettiği faiz gelirini hiç düşünmeden kaçar. Yani bu sermayeye güven olmuyor.

Rusya ekonomisi dünya ekonomisi için önemli. Çünkü enerji kaynaklarının üstüne oturuyor, nü-

Rusya'yı kriz noktasına taşıyan olgu, ekonomisindeki üretimi adeta tek sektöre yıkmasından kaynaklanıyor.

leer silaha sahip. Siyasi gücü eskisi kadar olmasa da, halen devam ediyor. Böyle bir ekonomideki çökme sadece iktisadi değil, siyasi sonuçlar da doğurur. Ancak mevcut yapının da sürdürülebilirliği yok. Nitekim Rusya için "bahar" havaları çalma girişimi son iki aydır başladı. Rusya'daki yarı demokrasi (ben buna "demokratik faşizm" diyorum, yani seçimle gelen ve sürdürülen faşizm) tıkanmış durumda. Dolayısıyla "bahar havası" estirmek kolay. Üstelik Dünya Bankası'nın son raporlarına göre (*Russian Economic Report*, The World Bank in Russia, 15 Eylül 2011) ülkedeki gelir dağılımı bölgelere (cumhuriyetlere, özerk bölgelere) göre ciddi farklılaşmalar gösteriyor. Yani gelir dağılımı bozuk.

Türkiye ile Rusya iki önemli ticari ortak. Türkiye, diğer malların yanında en fazla Rusya'dan doğalgaz ve petrol ithal ediyor. En çok ithalat yaptığı-

mız ülke. 2011 yılı Ocak-Ekim dönemindeki ithalatımız 21,4 milyar dolara ulaşmış durumda. Bu da, toplam ithalatımızın %9,7'sine denk geliyor.

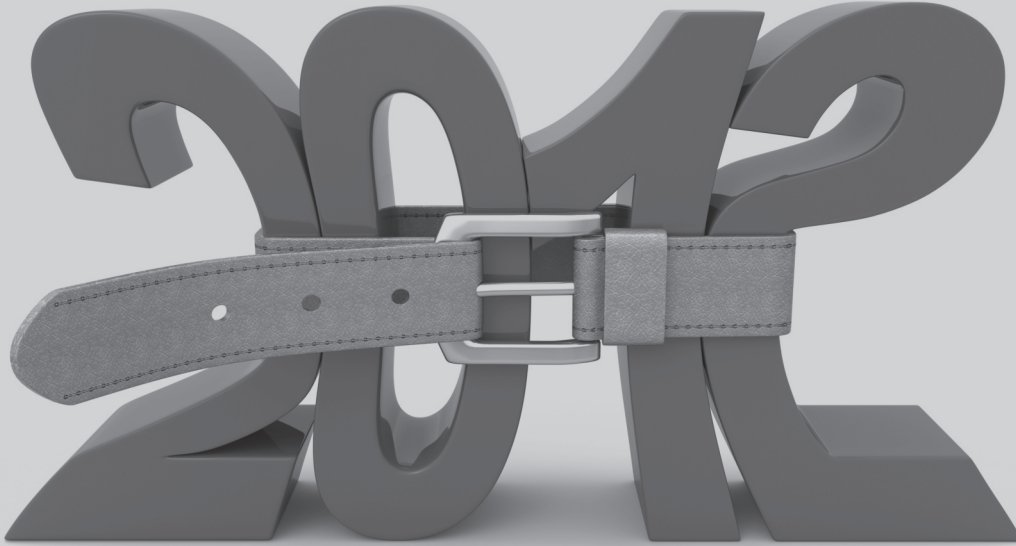
Rusya'ya, tekstilden makineye kadar birçok fasıldan mal ihraç ediyoruz. Rusya, 2011 yılı Ocak-Ekim döneminde, 5,6 milyar dolar ile en çok ihracat yaptığımız beşinci ülke. Birinci sırada 12,7 milyar dolar ile Almanya, ikinci sırada 7,4 milyar dolar ile İngiltere, üçüncü sırada 7,3 milyar dolar ile Irak, dördüncü sırada 7,3 milyar dolar ile İtalya var.

Bu kısıtlı veriler bile, Rusya'nın Türkiye için önemini anlatıyor. Rusya krize girerse, Türkiye bundan payını alır. Unutmayalım ki, Rusya 1998'de krize girdi ve Türkiye bundan payını, bir yıl gecikmeli olarak, 1999 yılında aldı. Bundan dolayı, Rusya herkes için izlenmesi gereken bir ülke.

Tablo 1. Ana Sektörlerde GSYH Büyümesi, 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011-1. Çeyrek	2011-2. Çeyrek
GSYH büyümesi	8,5	5,2	-7,8	4,0	4,1	3,4
<i>Ticarete konu olan sektör</i>	3,6	-0,2	-8,0	6,3	8,3	4,7
Tarım, ormancılık	1,3	6,4	1,3	-10,7	1,1	0,5
Madencilik	-2,2	1,0	0,5	4,7	2,4	2,2
İmalat	7,5	-2,1	-14,9	12,3	12,9	6,9
<i>Ticarete konu olmayan sektör</i>	12,4	9,2	-7,2	2,9	2,4	2,4
Elektrik, doğalgaz ve su üretim ve dağıtımı	-3,4	0,7	-5,0	5,5	-0,3	2,0
İnşaat	13,0	11,1	-14,6	-0,7	0,8	0,1
Toptan ve perakende ticaret	11,7	9,9	-6,2	5,0	1,3	2,3
Ulaştırma ve haberleşme	4,8	5,2	-8,5	7,7	5,1	3,7
Finansal hizmetler	29,1	13,5	2,2	-2,4	2,0	2,5

Kaynak: Rosstat, Dünya Bankası. Aktaran: The World Bank, *Russian Economic Report*, 15 Eylül 2011.

Tablo 2. Rusya Ödemeler Dengesi, 2007-2011 (Milyar ABD Doları)

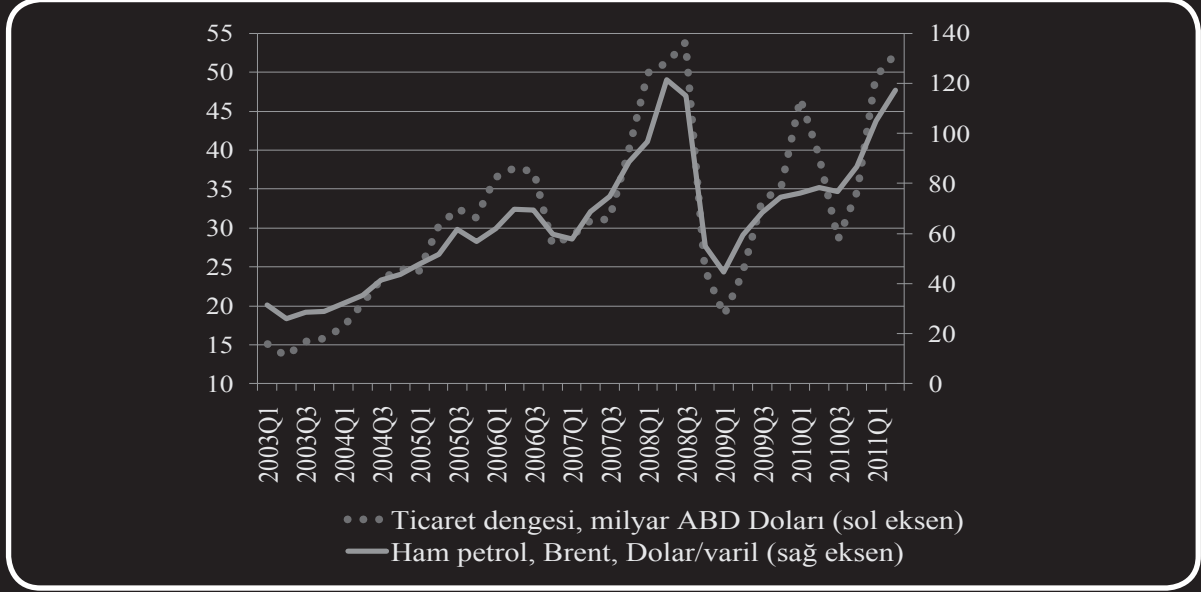
	2007	2008	2009	2010(a)	2010-1. Çeyrek	2011-1. Çeyrek(a)
Cari işlemler dengesi	77,0	103,7	48,6	71,1	52,1	57,6
<i>Ticaret dengesi</i>	130,9	155,4	111,6	151,4	86,1	101,7
Sermaye ve finansman hesabı	84,8	-131,3	-43,5	-26,4	-3,1	-28,7
<i>Hata ve noksanlar</i>	-12,9	-11,3	-1,7	-8,0	-6,3	-6,0
Rezervdeki değişim (+ = artış)	148,9	-38,9	3,4	36,8	42,7	23,0
Not: Ortalama petrol fiyatı (Brent, ABD Doları/varil)	72,5	96,9	61,5	79,5	77,3	111,0

Kaynak: CBR. Aktaran: The World Bank, *Russian Economic Report*, 15 Eylül 2011.
a. Tahmin

Tablo 3. Rusya'ya Net Sermaye Akışı, 2006–2011 (Milyar ABD Doları)

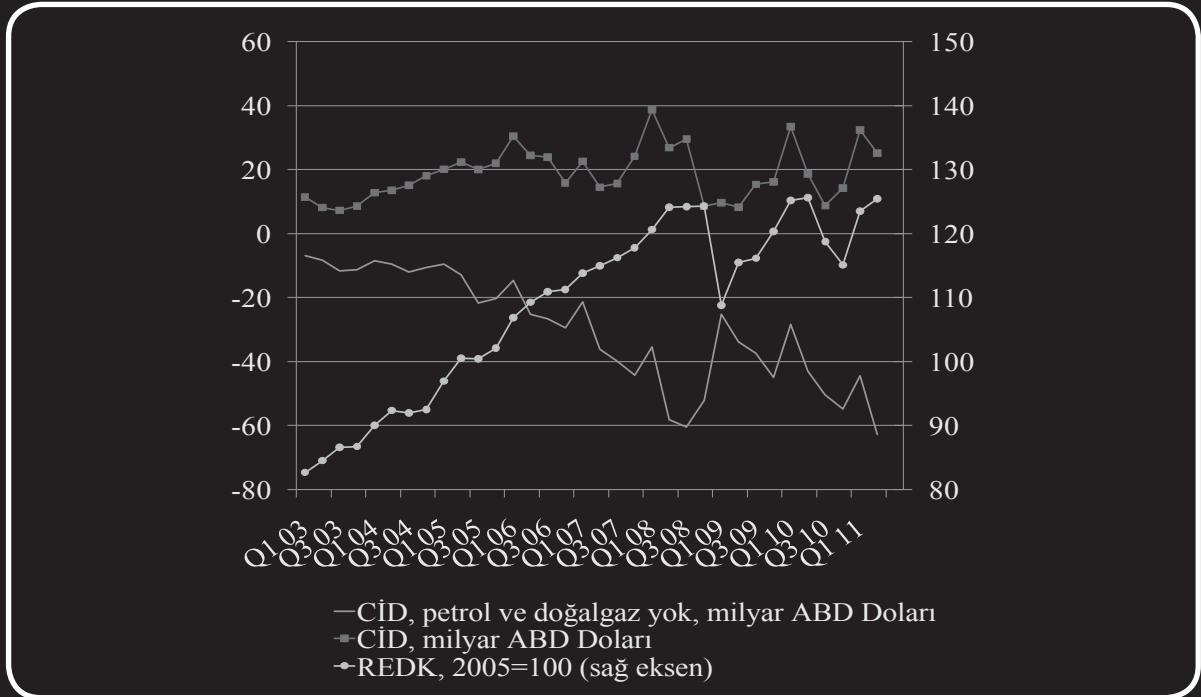
	2006	2007	2008	2009	2010	2010-1. Yarı	2011-1. Yarı	2011-1. Çeyrek
Özel sektöre toplam net sermaye girişleri	41,4	81,7	-133,9	-56,9	-35,3	-11,5	-31,2	-21,3
Bankacılık sektörüne net sermaye girişleri	27,5	45,8	-56,9	-31,4	15,9	7,6	-11,9	-7,7
Bankacılık dışı sektöre net sermaye girişleri	13,9	35,9	-77	-25,4	-51,2	-19,2	-19,3	-13,7

Kaynak: CBR. Aktaran: The World Bank, Russian Economic Report, 15 Eylül 2011.

Şekil 1. Petrol Fiyatları ve Ticaret Dengesi

Kaynak: CBR ve Dünya Bankası personel tahmini. Aktaran: The World Bank, Russian Economic Report, 15 Eylül 2011.

Şekil 2. Cari İşlemler Dengesi (CİD) ve Reel Efektif Döviz Kuru (REDK)

Kaynak: Rosstat ve CBR verilerine göre Dünya Bankası hesaplamaları. Aktaran: The World Bank, Russian Economic Report, 15 Eylül 2011.